

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy w Zgierzu, I Wydział Cywilny w sprawie o sygnaturze akt I C 80/14 z powództwa G. Z. przeciwko K. R. (1), K. R. (2) i M. R. o zachówek:

1. zasądził od K. R. (1), K. R. (2) i M. R. solidarnie na rzecz G. Z. kwotę 11.114,44 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 29 listopada 2011 roku do dnia zapłaty;
2. umorzył postępowanie co do kwoty 1.229,00 złotych;
3. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;
4. nakazał pobrać od G. Z. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu z zasądzonych roszczenia następujące kwoty:
  - kwotę 336,24 złotych tytułem nieuiszczonej opłaty sądowej;
  - kwotę 666,59 złotych tytułem wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa – Sąd Rejonowy w Zgierzu;
5. nakazał pobrać od K. R. (1), K. R. (2) i M. R. solidarnie na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu następujące kwoty:
  - kwotę 1.064,76 złotych tytułem nieuiszczonej opłaty sądowej;
  - kwotę 2.110,86 złotych tytułem wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa – Sąd Rejonowy w Zgierzu.

W uzasadnieniu powyższego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy wskazał, że na podstawie art. 991 k.c., art. 922 § 3 k.c. oraz art. 1002 k.c., powódce przysługuje względem pozwanych roszczenie o zachówek po zmarłej w dniu 5 sierpnia 1986 roku S. R.. Sąd

I instancji wskazał, że w chwili otwarcia spadku S. R. była współwłaścicielką w udziale $\frac{3}{4}$ zabudowanej nieruchomości położonej w G. przy ulicy (...), stanowiącej działkę o numerze ewidencyjnym (...) o powierzchni 1022 m², dla której Sąd Rejonowy w Zgierzu prowadzi księgę wieczystą numer (...). Sąd a quo wyjaśnił, że zgodnie z poglądem orzecznictwa wartość zachowku ustala się według stanu

z chwili otwarcia spadku i według cen z daty orzekania. W niniejszej sprawie wartość przedmiotowej nieruchomości na dzień otwarcia spadku wyniosła 158.072,00 złotych. Sąd meriti wskazał ostatecznie, że zachówek na rzecz powódki wynosi kwotę 11.114,44 złotych, czyli połowę z $\frac{3}{16}$ części z wartości przedmiotowej nieruchomości. Sąd Rejonowy zasądził zatem na rzecz powódki od pozwanych solidarnie kwotę 11.114,44 złotych, oddalając powództwo w pozostałym zakresie. O odsetkach ustawowych Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c. Sąd a quo podniósł, że powódka cofnęła powzew w zakresie kwoty 1.229 złotych, wobec czego Sąd meriti umorzył postępowanie we wskazanym zakresie, na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 203 § 1 i § 4 k.p.c.

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 100 zdanie 1 k.p.c. Sąd

I instancji podkreślił, że powódka wygrała sprawę w 76%, wobec czego na podstawie art. 113 pkt 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych należało obciążyć pozwanych solidarnie obowiązkiem zwrotu na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu 76% należnych odpłat sądowych, to jest kwotą 1.064,76 złotych oraz w tym samym procencie wydatków, to jest kwotą 2.110,86 złotych. Powódka natomiast została obciążona obowiązkiem zwrotu opłaty sądowej i poniesionych wydatków w 26%, z tym, że ściągnięcie tych kwot nastąpi z zasądzonego roszczenia.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wnieśli pozwani.

Skarżący wskazali, że nie kwestionują kwoty zachowku, jednakże wnoszą o jej rozłożenie na raty z uwagi na ich trudną sytuację finansową oraz o zwolnienie od obowiązku zapłaty kosztów sądowych w całości.

W piśmie procesowym z dnia 7 kwietnia 2015 roku (data wpływu do Sądu), stanowiącym odpowiedź na apelację pozwanych, powódka oświadczyła, że nie wyraża zgody na rozłożenie zachowku na raty. Zdaniem powódki pozwani mieli wyjątkowo długi czas na zebranie odpowiednich środków na ten cel. Powódka argumentowała, że także i ona znajduje się w trudnej sytuacji finansowej.

Apelujący w piśmie procesowym z dnia 11 maja 2015 roku (data wpływu do Sądu) wskazali, że wnoszą o rozłożenie kwoty 11.114,44 złotych na 36 rat. Nadto skarżący wnieśli o zwolnienie ich od obowiązku zwrotu na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu kwoty 1.064,76 złotych oraz kwoty 2.110,86 złotych. Argumentowali, że to nie oni zakładali sprawę o zachówek, jak również nie domagali się biegłego ds. szacunku nieruchomości.

W piśmie procesowym z dnia 17 czerwca 2015 roku powódka ponownie wskazała, że nie wyraża zgody na rozłożenie zachowku na raty. Podkreśliła, że w jej ocenie pozwani mieli bardzo dużo czasu na zgromadzenie kwoty zachowku, bowiem niniejsza sprawa toczy się już od kilku lat, zaś pozwani mieli świadomość zasadności jej roszczenia.

Na rozprawie odwoławczej w dniu 24 lipca 2015 roku pozwana K. R. (1) oraz pozwany M. R. poparli apelację. Natomiast pełnomocnik powódki wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył co następuje:

Apelacja pozwanych jest niezasadna i podlega oddaleniu na mocy art. 385 k.p.c.

Na etapie postępowania drugoinstancyjnego pozwani nie kwestionowali kwoty zachowku, wnieśli natomiast o rozłożenie na 36 rat zasądzonej od nich solidarnie na rzecz powódki tytułem zachowku kwoty 11.114,44 złotych. Pozwani wnieśli również o zwolnienie ich od obowiązku zwrotu na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu kwoty 1.064,76 złotych oraz kwoty 2.110,86 złotych. W tym też zakresie należało poczynić stosowne rozważania.

Zgodnie z treścią art. 320 k.p.c. w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie. Podstawą zastosowania art. 320 k.p.c. jest wyłącznie uznanie sądu, że zachodzą szczególnie uzasadnione wypadki. Możliwość rozłożenia na raty zasądzonych świadczenie nie jest natomiast uzależniona od zgody strony powodowej. Ze względu na wyjątkowy charakter przepisu art. 320 k.p.c. nie można do niego stosować wykładni rozszerzającej. Musi być on interpretowany ściśle. Stosując przepis art. 320 k.p.c. sąd powinien rozważyć wszystkie okoliczności danej sprawy, zarówno dotyczące strony pozwanej jak i powodowej. Należy podkreślić, że przepis ten daje Sądowi możliwość orzeczenia o sposobie spełnienia świadczenia w sposób bardziej dogodny dla zobowiązanego, aniżeli wynikałoby to z regulacji prawa materialnego. Zastosowanie tej regulacji uzależnione jest jednak, jak już wcześniej wskazano, od zaistnienia „szczególnie uzasadnionego wypadku”, przez który, zgodnie z utrwalonym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa, należy rozumieć brak możliwości spełnienia świadczenia przez dłużnika w terminie bez narażenia się na niepowetowane szkody.

W ocenie Sądu Okręgowego, w świetle materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie brak jest podstaw do uznania, że zaistniały przesłanki do uwzględnienia żądania pozwanych w/w zakresie.

Według stanowiska apelujących rozłożenie na raty zasądzonej na rzecz powódki kwoty z tytułu zachowku jest uzasadnione, bowiem pozwani znajdują się w trudnej sytuacji majątkowej. W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że sytuacja majątkowa pozwanych jest trudna, co wynika ze złożonych przez nich oświadczeń o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Jednakże - zadaniem Sąd Okręgowego - sama tylko trudna sytuacja

majątkowa pozwanych nie daje dostatecznych podstaw do rozłożenia na raty zasądzonego od pozwanych solidarnie na rzecz powódki świadczenia. Zła sytuacja finansowa oraz problemy gospodarcze i społeczne dotyczą znacznej części społeczeństwa, co nie zwalnia z konieczności regulowania swych zobowiązań. Wskazać należy, że od chwili sporządzenia testamentu, otwarcia spadku, stwierdzenia nabycia spadku, a ostatecznie zgłoszenia przez powódkę roszczenia o zachówek, upłynął znaczny okres czasu, umożliwiający pozwany podjęcie działań służących zgromadzeniu środków na pokrycie choćby części zobowiązań względem powódki. Zaniechania w tym zakresie mogą odciążać jedynie pozwanych. Apelujący co najmniej od momentu wszczęcia postępowania w sprawie niniejszej powinni liczyć się z koniecznością zapłaty na rzecz powódki dochodzonej przez nią kwoty zachowku, zaś od momentu doręczenia im odpisu opinii biegłego musieli mieć świadomość wysokości należnego powódce zachowku. Ponadto zauważyć należy, że pozwani odziedziczyli znaczny majątek i powinni się liczyć z koniecznością zapłaty zachowku dla uprawnionych. Dodatkowo biorąc pod uwagę deklarowaną przez pozwanych ich trudną sytuację materialną, w ocenie Sądu Okręgowego, rozłożenie zasądzonej kwoty na 36 rat nie pozwoli na łatwiejsze zaspokojenie roszczenia powódki przez pozwanych. Przeciwno uwzględnieniu wniosku strony pozwanych o rozłożenie zasądzonego roszczenia na raty przemawia także to, że nie kwestionując ostatecznie kwoty zasądzonego zachowku pozwani nie podjęli żadnych działań zmierzających do zmniejszenia istniejącego z tego tytułu zadłużenia. W tych okolicznościach żądanie rozłożenia zasądzonego świadczenia na raty jest jedynie próbą uzyskania odroczenia terminu płatności.

Nadto, uwzględnieniu podlega też uzasadniony interes powódki wyrażający się w miarę sprawnym i niezwłocznym otrzymaniu należnego jej świadczenia. Nie można przy tym pominąć okoliczności, że również i powódka znajduje się w trudnej sytuacji materialnej. Co więcej, rozłożenie świadczenia na raty skutkowałoby przyznaniem odsetek ustawowych od daty wymagalności poszczególnych rat, zaś powyższe byłoby zaś niewątpliwie krzywdzące dla powódki.

W konsekwencji, zdaniem Sadu Okręgowego w niniejszej sprawie nie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności skutkujące potrzebą rozłożenia zasądzonego świadczenia na raty.

W ocenie Sądu Odwoławczego nie było także podstaw do uwzględnienia zażalenia pozwanych na koszty postępowania poprzez zwolnienie pozwanych od obowiązku zwrotu na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu kwoty 1.064,76 złotych oraz kwoty 2.110,86 złotych. Zgodnie z treścią art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub których nie miał obowiązku uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. Natomiast w myśl art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Zgodnie

z poglądem doktryny w razie stwierdzenia przez sąd, że w konkretnym przypadku istnieją podstawy do nieobciążenia nieuiszczonymi kosztami sądowymi przeciwnika strony zwolnionej z kosztów sądowych, przegrywającego sprawę w całości lub w części, a więc do odstąpienia od stosowania wobec niego art. 113 ust. 1, podstawę do odstąpienia od obciążenia go nieuiszczonymi kosztami sądowymi stanowi art. 102 w związku z art. 113 ust. 1 ustawy

o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Tomasz Demendecki, Komentarz do art. 102 Kodeksu postępowania cywilnego, LexOmega dla Sądów). Mając na uwadze powyższe ustalić zatem należy czy w niniejszej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, który stanowiłby podstawę do zwolnienia pozwanych od obowiązku zwrotu na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu kwoty 1.064,76 złotych oraz kwoty 2.110,86 złotych. W ocenie Sądu Okręgowego w rozstrzyganej sprawie brak jest podstaw do zastosowania

w stosunku do pozwanych dobrodziejstwa wynikającego z art. 102 w związku z art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Sam fakt, że strona przegrywająca spór znajduje się w trudnej sytuacji materialnej nie pociąga za sobą automatycznie konsekwencji w postaci przyjęcia, że zachodzi „wypadek szczególnie uzasadniony”. Za odstąpieniem od obciążania strony przegrywającej spór kosztami procesu, która znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, przemawiać muszą jeszcze inne, dodatkowe okoliczności, które łącznie sprawiają, że obciążeniu takiej strony kosztami procesu sprzeciwiają się względy słuszności. Zdaniem Sądu Odwoławczego w niniejszej sprawie takie inne, dodatkowe okoliczności nie zachodzą. Przy dokonywaniu oceny, czy w przedmiotowej sprawie zachodzi

„wypadek .szczególnie uzasadniony” Sąd wziął pod uwagę także fakt, że do powstania kosztów na tym poziomie niewątpliwie przyczynili się pozwani, kwestionując wartość nieruchomości, w tym wydaną przez biegłego opinię.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację pozwanych jako niezasadną.